

FRIEDRICH
NIETZSCHE

MYŠ
LIEN
KY

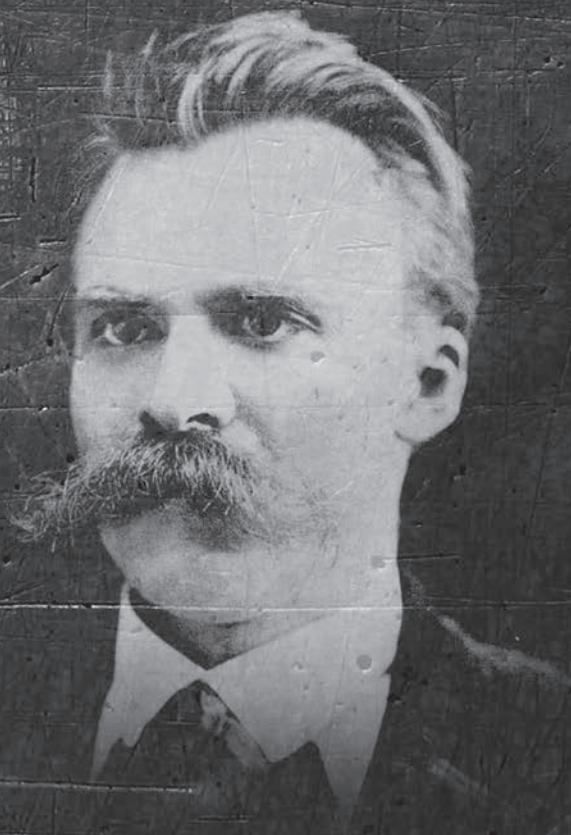
EUROPA

FRIEDRICH NIETZSCHE

EUROPA

Frédéric Nietzsche

Publikáciu z verejných zdrojov
podporil Fond na podporu umenia.

U. fond
na podporu
umenia

Ďakujeme Vám, že ste si kúpili túto knižku,
lebo dobré texty žijú vtedy, keď ich čítame.

Kniha, ktorú držíte v rukách,
vznikla vďaka nášmu spojeniu s **582**
sk

Friedrich Nietzsche: Myšlienky

Výber, preklad a predslov © Milan Krankus 2005, 2018

Návrh prebalu a grafická úprava © Martin Vrabec 2018 **bee@honey**
www.beeandhoney.sk

Sadzba © Milan Beladič (www.beeandhoney.sk) 2018

Ako dvadsiaty piaty zväzok edície Šimon
vydalo © Vydavateľstvo Európa, s.r.o. 2018

www.vydavatelstvo-europa.sk

ISBN 978-80-89666-61-4

MUŠ LIEN KY

edícia

zväzok 25

Predhovor

Friedrich Nietzsche sa narodil 15. októbra 1844 v Röckene, dedine neďaleko Lipska, v rodine protestantského farára. Otec mu zomrel veľmi skoro, keď mal Nietzsche asi päť rokov, na „mäknutie mozgu“ a duševný rozklad, a obavy z rovnakého ochorenia pretrvávali u syna celý život.

Po smrti otca sa rodina presťahovala do Naumburgu, kde chodil do obecnej školy a gymnázia a od roku 1858 do internátnej školy Schulpforta, známej svojím humanistickým duchom, ale aj prísnou pruskou disciplínou. Tu získal výborné vzdelanie najmä v klasických jazykoch a prejavil prvé známky svojej geniality jednak v literárnej oblasti, ale aj ako klavírny virtuóz. V ďalšom štúdiu pokračoval na univerzite v Bonne, kde sa venoval teológii a klasickej filológii. Od roku 1865 študoval na univerzite v Lipsku ako žiak významného klasického filológa Friedricha Wilhelma Ritschla. Bolo to potom, čo opustil štúdium teológie a formálne sa vzdal náboženskej viery. Neobvykle na tú dobu ho Ritschl vďaka svojmu nadaniu a vedeckým kvalitám už ako 24-ročného, bez habilitácie a ešte nepromovaného odporučil za profesora klasickej filológie na univerzite v Bazileji, kde sa okrem publikovania niekoľkých vedeckých štúdií jeho záujem sústredil hlavne na filozofiu Arthura Schopenhauera. Tam sa zoznámil aj s Richardom Wagnerom a Cosimou von Bülow, Wagnerovou budúcou manželkou. Nietzsche prvý raz navštívil Wagnerov dom v Tribschene v roku 1869. Ich vzťah, ktorý začal veľmi intenzívne, sa však časom zmenil na silné nepriateľstvo a Nietzsche zaujal k Wagnerovým ambíciám, názorom a hudbe veľmi odmietavý postoj, o čom svedčí niekoľko jeho spisov. Zaujímavým faktom z jeho života je, že v prusko-francúzskej vojne sa zúčastnil ako dobrovoľný ošetrovateľ vo vojenskom lazarete a dokonca tam aj vážne ochorel.

Pobyt v Bazileji nebol pre Nietzscheho zbytočný. Už počas neho došlo k škandálu ohľadom jeho prvého spisu s názvom *Zrodenie tragédie z ducha hudby*, ktorý bol ostro odmietaný v kruhoch klasických filológov a vysmiaty ako nevedecké

blúznenie. Napriek tomu, že ho učiteľské povolanie neuspokojovalo a vyčerpávalo (okrem univerzity učil aj na gymnáziu), zostal v Bazileji až do roku 1879, kedy sa vzdal profesúry a bol penzionovaný. Tým sa začalo nové obdobie jeho života. Dôvodom ukončenia jeho univerzitnej kariéry však nebola neschopnosť vedeckej práce, ale choroba, ktorá sa uňho začala prejavovať už od roku 1873. Trpel nespavosťou, celkovou vyčerpanosťou, neznášal denné svetlo, mal žalúdočné ťažkosti a silné bolesti hlavy. Choroba sa postupne zhoršovala a ťažšie záchvaty sa opakovane striedali s relatívne krátkymi bezproblémovými obdobiami. Táto situácia ovplyvnila celý jeho nasledujúci spôsob života. Začalo sa preňho presúvanie sa a pobyty v penziónoch a lacných podnájmoch, v často nevykúrených izbičkách a bez peňazí, pri pokusoch o hľadanie miesta a klímy, kde by netrpel. Pretože odborné liečenie nemalo úspech, začal sa liečiť sám. (Na rozdiel od predchádzajúcich pokusov o stanovenie diagnózy jeho choroby ako progresívnej paralýzy v dôsledku syfilitickej infekcie, súčasné lekárske výskumy a diagnózy zamerané na odhalenie tajomstva jeho choroby na základe neurológie a molekulárnej genetiky hovoria o iných možných typoch psychickej poruchy.)

Najdlhšie žil v penzióne v Sils-Maria v Hornom Engadine, v Nizze a Turíne, ale navštívil aj iné miesta. Koniec priateľstva s Erwinom Rohdem, Franzom Overbeckom a Paulom Réeom, ale najmä neúspešný pokus o nadviazanie duchovného kontaktu, ktorý skončil odmietnutou žiadosťou o ruku Lou Andreas Salomé, ho od roku 1883 doviedli k dobrovoľnej samote, ktorá ešte viac prehĺbila jeho už vtedy značne narušený vzťah k ľuďom. Spisovateľská aktivita filozofa bez univerzitného miesta a bez žiakov však pokračovala. Od roku 1874 postupne takmer každý rok napísal alebo na vlastné náklady vydal nejaké dielo. Nikto si to však nevšimol a vo vedeckých kruhoch bol fakticky takmer neznámou postavou. K najvýznamnejším patria *Nečasové úvahy*, *Ludské, príliš ľudské*, *Raná zora*, *Radostná veda*, *Mimo dobra a zla*, *Genealógia morálky*, *Tak vravel Zarathustra*, *Súmrak bohov*, *Prípad Wagner* a ďalšie. V pozostalosti ostali *Antikrist*, *Ecce homo*, *Dionýzovské dityramby*

a množstvo poznámok, z ktorých jeho sestra Elisabeth usilovným prekrúcaním a pretváraním textu zostavila po jeho smrti prácu *Vôľa k moci*.

K naplneniu katastrofického scenára došlo v januári 1889. Ešte niekoľko mesiacov predtým dokončil v predtuche blížiaceho sa šialenstva spis *Ecce homo*, v ktorom sa pokúsil o zhodnotenie svojho života a svojich diel. Postupujúca choroba sa však už prejavila na štýle a obsahu posledných prác. Dňa 4. 1. 1889 sa duševne zrútil na námestí v Turíne. Niekoľko krátkych listov, ktoré poslal tesne predtým svojim známym, svedčí o úplnej pomätenosti (podpísal sa na ne ako Dionýzos a Ukrižovaný). V takomto stave ho jeho priateľ Franz Overbeck odviezol do Bazileja a neskôr do Naumburgu k matke. Po matkinej smrti sa oňho starala jeho sestra vo Weimare. V posledných rokoch života sa začala sláva filozofa obklopeného aureolou šialenstva šíriť po celej Európe (prvé prednášky o jeho filozofii mal roku 1888 Georg Brandes na univerzite v Kodani).

Hnaná ambíciami, ako aj vyhlídkou na osobný prospech a slávu, pretvorila Nietzscheho sestra jeho nemocničnú izbu a archív vo vile Silberblick na kultové miesto, akúsi svätyňu navštevovanú európskou duchovnou elitou, kde však Nietzsche hral už iba rolu akéhosi živého múzejného exponátu, reagujúceho jedine na hudbu a niektoré slová. Zomrel 25. 8. 1900 a pochovaný je v rodnej dedine vedľa svojho otca.

Vzhľadom na to, že kniha, ktorú čitateľ dostáva do rúk, obsahuje v podstate krátke aforistické myšlienky, mohol by vzniknúť dojem, že v prípade Nietzscheho ide o bystrého, vtipného glosátora alebo aforistu, ktorého postrehy sú síce občas hlbšie, inokedy plytkejšie, no ktorým chýba širší filozofický kontext. Je to však veľký omyl. Práve jeho osobou a brilantným štýlom, ktorý je často považovaný za najelegantnejší v nemeckej literatúre od čias Martina Luthera, vstupuje do filozofie nový spôsob písania textu. Obdivujúc francúzskych moralistov 18. storočia, stal sa práve aforizmus a stručný telegrafický štýl spôsobom jeho filozofovania, ktorý mu najlepšie vyhovoval. Sám Nietzsche nakoniec odhalil pôvod tohto štýlu, konštatujúc, že jeho najlepšie myšlienky nevznikli za písacím stolom, ale v prírode

či pri chôdzi, teda nápady získaval premýšľaním na výletoch a prechádzkach, zapisoval si ich do zošitkov a neskôr spracúval do väčších celkov. Zároveň takto v jeho pozostalosti zostalo obrovské množstvo poznámok, ktoré tvoria asi dvojnásobok vydaných diel. V krátkych, stručných myšlienkových útvaroch teda Nietzsche v koncentrovanej podobe vyjadruje svoje najhlbšie filozofické chápanie človeka a sveta.

Podľa Karla Jaspersa je Nietzscheho myslenie neoddeliteľne späté a podmienené jeho ochorením, či už bolo dedičné, alebo získané. Jeho choroba bola v poslednom desaťročí jeho bdelého života dokonca predpokladom a zdrojom originality jeho myslenia. Práve chorobná precitlivosť a mimoriadna schopnosť introspekcie a intuitívneho poznania umožnila Nietzschemu sledovať najtemnejšie cesty ducha, kam by sa iný človek nedostal. Ale ani snaha vysvetliť dielo tejto fascinujúcej osobnosti cez biografický aspekt, teda použiť jeho rafinovanú psychológiu odhaľovania na neho samého ako hlboko trpiaceho a životom znevýhodneného jednotlivca, nemôže odhaliť najhlbšie zdroje jeho chápania sveta a človeka. Ako hovorí Eugen Fink, stále zostáva filozofom „v maske“.

Nietzscheho vplyv na duchovné a kultúrne dejiny Európy má takmer zásadný charakter. Hoci životom patrí do 19. storočia, jeho čas nastal až v 20. storočí, kedy jeho myslenie našlo svoju odozvu a začalo pôsobiť. Takmer všetky témy, ktoré otvoril, našli svoje vyjadrenie vo filozofii, umení, literatúre a kultúre vôbec. Jeho postava vrhá svoj tieň na duchovnú klímu modernej doby s jej nihilizmom, iracionalizmom a dekadenciou. Jeho najznámejšie heslá prehodnotenia všetkých hodnôt, smrti boha, nadčloveka, diagnóza krízy európskeho ducha, ktorej príchod vidí, takmer prorocké vízie, kritika všetkých nárokov filozofie, ideálov rozumu, kultúry morálky, humanity, náboženstva, pravdy, politiky a umenia, hlásanie ideálu života „mimo dobra a zla“ či eliminácia mravného poriadku sveta robia z neho radikálne odlišného mysliteľa v porovnaní s klasickým filozofickým myslením. Je to do krajnosti dovedená kritika cesty, ktorou prešiel európsky človek od antiky po dnešok, náboženstva, vedy, filozofie a morálky, celej západnej tradície s požiadavkou

radikálnej premeny ľudskej existencie. Filozofia s ním vstúpila do nového štádia, ktoré Martin Heidegger označil ako zánik metafyziky. Radikálny kritik, ničiteľ a popierač iluzórneho sveta, reprezentovaného kresťanstvom a jeho morálkou, pre ktorého sú všetky kľúčové myšlienky a hodnoty západného sveta metafyzikou bez základov, hlásateľ konca kresťanstva a jeho morálky, kritika morálky stáda, extrémny zástanca vôle k moci, tvorca mýtu o novom človeku, ktorý dokáže prijať absurditu sveta bez zmyslu, útočný a rozporný, blúzniaci aj chorobný, tragická postava, nesystematický v zmysle tradičných nárokov, ťažko pochopiteľný v jeho symbolike, tajomný, majstrovský psychológ, analytik ľudskeho vnútra a jeho najtajnejších motívov, autor, ktorého texty možno a treba interpretovať a dešifrovať z rozličných pozícií a ktoré ukazujú stále novú tvár, to všetko je Nietzsche.

Jeho názory fascinujú aj vyvolávajú nesúhlas, znechutenie a odpor. V tejto súvislosti nemožno obísť ani pokusy urobiť z neho myšlienkového predchodcu národného socializmu, zneužiť jeho myslenie a prisvojiť si ho ako kľúčovú postavu nacistickej ideológie, na čom nesie značnú vinu hlavne jeho sestra, ktorá z jeho archívu vytvorila centrum, miesto nacistického kultu, ktoré niekoľkokrát navštívil aj Adolf Hitler. Toto úsilie však úplne nevyšlo vzhľadom na to, že v jeho diele sú aj pasáže, ktoré dokazujú, že sa naň odvolávali neodôvodnene, na čo poukazovali viacerí teoretici (napr. ostré odsúdenie nemeckého nacionalizmu, antisemitizmu, nemeckej kultúry a diagnóza úpadku nemeckého ducha v spise *Prípád Wagner*), a tak o ňom v nijakom prípade nemožno hovoriť ako o priamom hlásateľovi nacistických ideí. Ak mal v tejto oblasti nejaký vplyv, tak len sprostredkovaný, a jeho myšlienky neboli skutočne pochopené. Vzhľadom na tieto okolnosti sa takmer všetky práce napísané o Nietzsche v Nemecku pred druhou svetovou vojnou dnes považujú za vedecky bezcenné a prekonané, rovnako ako pokusy marxistických kritikov urobiť z neho „filozofa epochy imperializmu“ (György Lukács).

Zhodnotiť význam a vplyv Friedricha Nietzscheho na európske myslenie a kultúru 20. storočia nie je na tomto malom priestore možné. Možno povedať, že v zárodočnej podobe sa

uňho dajú nájsť všetky základné myšlienky rozvinuté neskôr v myslení 20. storočia. Uvedieme aspoň základné oblasti jeho vplyvu. Nájdeme ho vo filozofii (existencializmus, Martin Heidegger, Jean Paul Sartre, pragmatizmus, filozofia života, Martin Buber), v psychológii (Sigmund Freud a psychoanalýza, Alfred Adler, behaviorizmus), v literatúre (predstavitelia rozličných smerov nihilizmu, dekadencie a imorality, Gottfried Benn, Hugo von Hoffmanstahl, Stefan George, Heinrich Mann, Robert Musil, Marcel Proust, André Gide, Thomas Mann, ktorý z neho urobil kľúčovú postavu svojho románu *Doktor Faustus* a množstvo iných), v hudbe (Gustav Mahler, Richard Strauss) v maliarstve (Giorgio de Chirico, Edvard Munch, Max Ernst, Alfred Kubín) a dokonca aj v pedagogike (Rudolf Steiner, Ellen Keyová a reformné hnutie v pedagogike na začiatku 20. storočia).

Že Nietzscheho dielo je aj v súčasnosti otvorené a zmysel jeho textov nie je jednoznačný a definitívny, o tom svedčia výklady z okruhu postmoderných filozofov, ktorých záujem sa presúva z poslednej etapy jeho myslenia (vôľa k moci, mýtus večného návratu) na jeho chápanie vzťahu jazyka a sveta, na problematiku pravdy a poznania (predchodca Ludwiga Wittgensteina a Jacquesa Derridu) a na kritiku metafyzických konceptov morálky a poznania (Michel Foucault).

Napriek tomu, že Nietzsche už dnes natoľko nefascinuje ako v minulosti, jeho dielo je stále živé a obrazný spôsob vyjadrenia umožňuje stále nové interpretácie a čítania. Jeho miesto v duchovných dejinách Európy je stále a pevné. Stojí totiž na počiatku a je duchovným katalyzátorom doby, ktorú dnes nazývame moderná.

Milan Krankus

O sebe

Poznám svoj osud. S mojím menom sa bude raz spájať spomienka na niečo nesmierne, na krízu, aká na Zemi ešte nebola, na najhlbšiu krízu svedomia, na rozhodnutie vyvolané proti všetkému, v čo sa doteraz verilo, čo sa požadovalo, čo bolo posvätné. Nie som človek, som dynamit.

Som svojou podstatou bojovník. Útok patrí k mojim inštinktom.

Svoje spisovateľské výsady trochu poznám. Na jednotlivých prípadoch som si tiež overil, ako privykanie na moje spisy „kazí“ vkus. Potom sa už jednoducho nedajú znieť iné knihy a zo všetkých najmenej knihy filozofické. Je to vyznamenanie, ktorému sa nič nevyrovná, vstúpiť do tohto vznešeného a delikátneho sveta – je na to potrebné vôbec nebyť Nemcom; nakoniec je to vyznamenanie, ktoré si treba zaslúžiť. Kto je však so mnou spriaznený výškou chcenia, prežije pri tom pravú extázu učenia. Lebo ja prichádzam z výšin, kam nedoletel nijaký vták, ja poznám priepasti, v ktorých ešte neblúdila nijaká noha. Povedali mi, že moja kniha sa nedá odložiť – ruším aj nočný pokoj. Niet hrdšieho a zároveň rafinovanejšieho druhu kníh. Tu a tam dosahujú to najvyššie, čo možno na zemi dosiahnuť – cynizmus.

Prvý poznatok, ku ktorému dôjde dobrý čitateľ, je, že z mojich spisov hovorí psychológ, aký nemá seberovného, a to myslím čitateľa, akého si zaslúžim, ktorý ma číta tak, ako dobrí starí filológovia čítali svojho Horatia.

Nepomer medzi veľkosťou mojej úlohy a malosťou mojich súčasníkov možno vyjadriť tak, že ma ani nepočuli, ani nevideli. Žijem iba na svoj vlastný účet. Je to vari predsudok, že žijem?

Som žiakom boha Dionýza a skôr by som dal prednosť tomu, aby som bol satyrom než svätcom.

To, že som prebehol celým obvodom modernej duše, že som posedel v každom z jej kútov, je moja pýcha, moje utrpenie aj moje šťastie.

„Zlepšiť“ ľudstvo, to je to posledné, čo by som chcel sľubovať. Nebudem stavať nijaké nové modly; nech tie staré poznajú, čo znamená stáť na hlinených nohách.

Kto vie, ako treba dýchať vzduch mojich spisov, ten vie, že je to horský, silný vzduch. Treba preň byť stvorený, inak hrozí nachladnutie.

Hnus z človeka, zo „spodiny“, bol vždy pre mňa najväčším nebezpečenstvom.

Chýba mi spoľahlivé kritérium toho, čo sú výčitky svedomia. Podľa toho, čo som o tom počul, sa mi výčitky svedomia nezdajú byť nič úctyhodné.

Nemám vo zvyku čítať veľa a množstvo vecí, z čítární mi je zle. Nemám vo zvyku ani mnoho a mnohé milovať.

Nech by som sa akokoľvek namáhal, v mojich spomienkach chýba a v mojom živote sa nedá nájsť akákoľvek črta zápasu. Som opakom heroickej povahy. Niečo „chcieť“, o niečo „sa snažiť“, mať pred očami nejaký „cieľ“ či „želanie“ – nič z toho zo skúsenosti nepoznám.

Často sa ma pýtajú, prečo vlastne píšem po nemecky. Nikde by ma predsa menej nečítali než vo vlasti. Ale nakoniec, ktovie, či si ja sám vôbec želim, aby ma dnes čítali? Nikdy som nebol tak skromný, aby som požadoval menej než tvoriť veci, na ktorých si čas márne láme zuby: formou a substanciou usiloval o malú nesmrteľnosť. Aforizmus, sentencia, v ktorých som medzi Nemcami majstrom, sú formy „večnosti“; mojou ctižiadosťou je v desiatich vetách povedať toľko, koľko každý iný povie v celej knihe – čo nikto iný nepovie ani v celej knihe.

Iba ja som odhalil pravdu, a to tým, že som po prvý raz pocítil, ako páchne lož. Môj génus je v mojich nozdách.

Pochopili ma? To, čo ma vymedzuje, čo ma stavia bokom od celého zvyšku ľudstva, je, že práve ja som objavil kresťanskú morálku.

Keď som bol mladý, stretol som nebezpečné božstvo a nechcel by som nikomu rozprávať, čo mi vtedy – dobré aj zlé – prebehlo myslou. Tak som sa zavčasu naučil mlčať, ale aj to, že človek sa musí naučiť hovoriť, aby dokázal správne mlčať, že človek, ktorý má tajomstvo za sebou, potrebuje mať pred sebou jasno, či už je to pre iných alebo pre seba samého, lebo len tak si budeme môcť odpočinúť sami od seba a iným umožníme, aby s nami žili.

Pre niekoho celkom zdravého môže byť choroba dokonca energickým stimulom života, životného vzostupu. Skutočne tak sa mi teraz javí onen dlhý čas choroby. Akoby som znova objavil život, urobil som zo svojej vôle po zdraví, vôle k životu, svoju filozofiu. Boli to roky mojej najnižšej vitality, kedy som prestal byť pesimistom.

Nikdy som nebol tak šťastný ako v období svojho života, keď som bol najviac chorý a najubolenejší.

Chýba mi akákoľvek chorobná črta; nestal som sa chorým ani v počas najťažšej choroby. V mojej bytosti by ste márne hľadali nejakú črtu fanatizmu. Nikto mi nedokáže v nijakej chvíli môjho života vyzývavé alebo patetické správanie.

Jedno som ja, niečo iné sú moje spisy.

Kto verí, že niečomu zo mňa rozumie, ten si zo mňa niečo upravil na svoj obraz, dokonca často na môj opak, napríklad na „idealistu“; kto zo mňa nič nepochopil, popiera, že by som vôbec prichádzal do úvahy.

Je mojou ctižiadosťou, aby ma považovali za opovrhovateľa Nemcami *par excellence*.

Ak by som mal vymyslieť človeka, ktorý odporuje všetkým mojím inštinktom, bol by to vždy Nemec.

Z celej duše sa mi protivia všetky morálky, ktoré tvrdia: „Nerob to! Odriekaj sa! Prekonaj sa!“ Naopak, súhlasím s tými morálkami, ktoré ma nútia robiť niečo od rána do večera znova a znova, snívať o tom a nemyslieť na nič iné než robiť to dobre, tak dobre, ako to len dokážem. Kto žije takto, ten sa neustále lúči s tým, čo k takému životu nepatrí. Bez nenávisti a nevôle sa dokáže rozlúčiť ráno s tým a večer zasa s oným, podobným zožltnutému lístiu, ktorý opadáva zo stromu pri každom silnejšom vetríku. Lebo vôbec nevidí, že sa lúči – tak pevne hľadá za svojím cieľom a iba vpred, nikdy bokom, späť či dolu. Nech naša činnosť určuje, čo opúšťame – opúšťajme konajúc. Tak sa mi to páči, tak znie moje *placitum* (zásada). A nechcem sa s otvorenými očami snažiť o svoje ochudobnenie, nemám rád negatívne cnosti, ktorých podstatou je popieranie a odopieranie si.

Život uprostred tejto spleti uličiek, potrieb a hlasov vo mne vyvoláva pocit melancholického šťastia. Koľko pôžitkárstva, netrpezlivosti, dychtenia, koľko smädného a opojného života. Každým okamihom začína deň! A predsa už čoskoro zostane po všetkých týchto hlučných, žijúcich a dychtiacich po živote ticho. Za každým z nich stojí jeho tieň, jeho temný sprievodca. Vždy je to ako posledný okamih pred vyplávaním lode s vystaňovalcami. Ľudia si viac ako inokedy majú čo povedať, čas súri, za všetkým tým hlukom netrpezlivo čaká oceán a jeho prázdne mlčanie – tak žiadostivý, tak presvedčený o svojej koristi. A všetci si myslia, že doteraz to nebolo nič alebo málo a že blízka budúcnosť je všetko. Odtiaľ pochádza všetka nenávisť, krik, sebaohlušovanie, zvyhodňovanie seba samého. Každý chce byť prvý v tej budúcnosti, a predsa jediné isté a všetkým spoločné je v nej smrť a jej ticho. Aké zvláštne je, že táto istota

a spoločný osud s ľuďmi vôbec nepohli, a že zo všetkého sú najviac vzdialení tomu, aby sa cítili členmi bratstva smrti. Som šťastný, keď vidím, že ľudia nechcú myslieť na smrť. Rád by som urobil niečo pre to, aby som im myšlienky na život urobil stokrát zaujímavejšími.

Som radostný posol, akého doteraz nebolo, poznám úlohy takej výšky, pre aké doteraz nebolo pojmu, iba so mnou opäť existuje nádej. Pre toto všetko som tiež nevyhnutne osudový človek. Lebo ak pravda začne boj s tisícročnou lžou, nastávajú otrasy, krčče, zemetrasenia obracajú hory a údolia do takej miery, že o niečom podobnom sa doteraz nikomu ani nesnívalo. Pojem politiky sa úplne rozplynie vo vojne duchov, všetky mocenské útvary starej spoločnosti budú vyhodené do vzduchu, lebo všetky sa zakladajú na lži. Budú vojny, aké doteraz na Zemi neboli. Iba mnou začína na Zemi veľká politika.

Čo žiada filozof od seba ako prvé a posledné? Prekonať v sebe dobu, stať sa „nečasovým“. S čím musí vybojovať najťažší zápas? S tým, v čom je najviac dieťaťom svojej doby. Teda, rovnako ako Wagner, aj ja som dieťa tejto doby, presnejšie dekadent; a len preto, že som to pochopil, som sa tomu bránil. Bránil sa vo mne filozof.

Ak nepočítam svoj kontakt s niekoľkými umelcami, predovšetkým s Richardom Wagnerom, neprežil som s Nemcami ani jednu dobrú hodinu.

Nie, život ma nesklamal! Z roka na rok ho pokladám za omnoho bohatší, žiadostivejší, tajomnejší – už od toho dňa, kedy mnou prešiel veľký osloboditeľ vo forme myšlienky, že život môže byť poznávacím experimentom a nie povinnosťou, nie osudom, nie podvodom. Poznanie samo môže byť pre druhých celkom iné, napríklad pohovkou alebo cestou k pohovke, záhaľkou alebo zábavkou. Pre mňa je svetom nebezpečenstva a víťazstva, v ktorom aj tie najhrdinskejšie pocity majú svoje miesto pre tanec a beh. „Život je prostriedok poznania.“ S touto

zásadou v srdci môže človek nielen statočne, ale dokonca aj radostne žiť a radostne sa smiať.

Nepatríme k tým, ktorých napádajú myšlienky až medzi knihami či z ich podnetu. Naším zvykom je myslieť vo voľnej prírode, pri chôdzi, skoku, výstupe, tanci, najradšej na osamelých horách alebo v tesnej blízkosti mora, teda tam, kde sa musí rozmýšľať ešte aj nad samotnou cestou. Naše prvé otázky o hodnote knihy, človeka či hudby znejú: „Vie chodiť? Ba čo viac, vie tancovať?“ Čítame len zriedka, ale o nič horšie. Ach, ako rýchlo uhádneme, ako kto prišiel k svojim myšlienkam, či posediačky, nad kalamárom, so stlačeným bruchom, s hlavou sklonenou nad papier. Ach, ako rýchlo sme s takou knihou hotoví!

Vždy som svoje spisy písal celým svojím telom a životom.

Prišiel som vám pomôcť a vy nariekate, že nechcem s vami plakať.

Prehodnotenie všetkých hodnôt: to je moja formula pre akt najvyššieho sebauvedomenia ľudstva, ktorý sa skrz mňa stal telom a géniom.

Na Nový rok: ešte žijem, ešte myslím. Musím ešte žiť, lebo ešte musím myslieť. *Sum, ergo cogito: cogito ergo sum.* V tento deň si každý dovoľí vysloviť svoje želanie a svoju najdrahšiu myšlienku, teda aj ja chcem povedať, čo si dnes od seba samého želám, a ktorá myšlienka mi tento rok preletela srdcom ako prvá – myšlienka, ktorá má byť základom, zárukou a sladkosťou celého môjho ďalšieho života. Chcem sa stále viac učiť vidieť v nevyhnutnosti vecí ich krásu. Tak budem jedným z tých, čo robia veci krásnymi. *Amor fati* – to bude odteraz mojou láskou! Nechcem viesť vojnu proti škaredosti. Nechcem byť žalobcom ani žalobcom žalobcov. Odvrátený pohľad nech je mojou jedinou negáciou. A nakoniec: niekedy v budúcnosti chcem byť tým, kto hovorí iba Áno.

Filozofia, poznanie, myslenie

V tejto knihe nájdete pri práci „podzemného“ človeka, ktorý vrta, ryje a podryva. Uvidíte ho – ak máte oči pre takúto prácu v hĺbke – ako pomaly a rozvážne, opatrne a s vytrvalosťou postupuje vpred bez toho, aby pritom príliš dával najavo utrpenie, ktoré sprevádza dlhý nedostatok svetla a vzduchu. Napriek tomu by sa dalo povedať, že je pri svojej temnej práci spokojný. Vari ho vedie nejaká viera alebo odškodňuje nejaká útecha? Akoby si tú svoju dlhú temnotu, nepochopenie, skrytosť a záhadnosť želal, pretože vie, že bude mať aj svoje ráno, svoje vyslobodenie, svoje vlastné ranné zore. Určite sa vráti, nepýtajte sa ho, čo tam dolu hľadá, však on vám to povie sám, ten zdanlivý Trofonios a podzemná bytosť, len čo sa opäť stane človekom.

Existujú po prvé povrchní myslitelia, po druhé hlbokí myslitelia – takí, čo idú do hĺbky veci, po tretie fundamentálni myslitelia, ktorí idú až do základu veci – čo je omnoho cennejšie ako zostúpiť len do jej hĺbky – a nakoniec takí, ktorí strkajú hlavu do bahna, čo by predsa nebolo znakom hĺbky ani dôkladnosti. A to sú naši milí podzemní myslitelia.

Uprostred oceánu bytia sa prebúdžeme na ostrovčeku, ktorý nie je väčší než lodička, my dobrodruhovia a sťahovavé vtáky, a chvíľočku sa tu čo najrýchlejšie a zvedavo obzeráme, lebo veľmi rýchlo nás môže odviať vietor alebo sa cez ostrovček prevaliť vlna, takže z nás nič nezostane. Ale tu, na tomto malom priestore, nachádzame iné sťahovavé vtáky a počúvame o tých minulých, a tak pri radostnom trepotaní krídlami a štebotaní spoločne prežívame nádhernú minútu poznávania a spoznávania a v duchu sa vydávame za dobrodružstvom na oceán, rovnako hrdí, ako je on sám.

Aj keby sme boli takí pomätení, že by sme všetky svoje názory pokladali za pravdu, predsa by sme nechceli, aby existovala iba ona. Veru neviem, prečo by sme potrebovali absolútnu vládu